

The Impact of Cultural Elements on the Organization of the City Entrance Case Study: The Khoy-Qotur City Entrance

Mehdi Varmazyar^a ✉ , Ali Mosayebzadeh^b

- a. Department of Urbanism, Faculty of Architecture, Urbanism & Art, University of Urmia, Urmia, Iran.
Email: mehdi_varmaziar@yahoo.com
- b. Department of Urbanism, Faculty of Architecture, Urbanism & Art, University of Urmia, Urmia, Iran.
Email: a.mosayebzadeh@urmia.ac.ir

ARTICLE INFO

Article type:
Research Paper

Received:
12 January 2025
Received in revised form:
16 April 2025
Accepted:
29 April 2025
pp.86-98

Keywords:
City Entrance,
Cultural Elements,
Urban Identity,
Khoy City.

ABSTRACT

This research was conducted to analyze the impact of cultural-identity elements on the organization of the Khoy-Qotur city entrance and to propose improvement strategies. Using a descriptive-analytical approach, this applied study analyzed data from a survey (380 valid questionnaires from residents and experts) via a one-sample t-test and the DEMATEL technique. The t-test results indicated that all organization indices, especially 'symbolism,' are highly significant from both groups' perspectives. Among cultural symbols, 'Shams,' 'Sunflower,' and 'Ayatollah Khoei' were identified as the most prominent and accepted identity elements, while symbols like 'Honeybee' and 'Important Mosques' were less favored. The DEMATEL analysis revealed that 'symbolism,' 'inspiration,' and 'presence of natural elements' are the primary causal variables and drivers of the system, directly influencing effect indices such as 'aesthetics,' 'landscape quality,' and 'spatial order.' At the symbol level, 'Shams' and 'Ayatollah Khoei' also possess a causal and pivotal nature. These findings confirm that strengthening symbolic components is the main prerequisite for enhancing the visual and functional quality of the city entrance. Therefore, mere physical organization, without considering the community-accepted semantic and cultural layers, will not lead to the creation of a sustainable, identity-oriented space.

Citation: Varmazyar, M., & Mosayebzadeh, A. (2026). The impact of cultural elements on the organization of the city entrance: Case Study: The Khoy-Qotur City Entrance. *Journal of Geography and Urban Research*, 2(4), 86-98.

<https://doi.org/10.22130/gur.2025.2050529.1006>

© The Author(s)

Publisher: University of Maragheh.

This is an open access article under the CC BY licens (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

Extended Abstract

Introduction

City entrances serve as symbolic thresholds that shape the first impression of urban identity and communicate cultural values to visitors and residents. In contemporary Iranian cities, these critical spaces often suffer from identity loss due to imitation of foreign models, disregard for local cultural context, and purely physical approaches to design. The disconnect between urban designers, local managers, and communities has resulted in monotonous entrances lacking meaningful symbolic content. This identity crisis is particularly evident in the Khoy–Qotur entrance, where despite the city's rich historical and cultural heritage, the entrance lacks distinctive symbolic elements that reflect local identity.

The loss of visual identity at city entrances contributes to citizen alienation and weakened sense of place. Cultural elements and symbols—including local architectural patterns, traditional arts, colors, materials, and cultural manifestations—play a crucial role in creating meaningful spatial experiences and preserving cultural diversity against spatial homogenization. These elements form semantic layers that connect past and present, enhancing visual identity and spatial legibility. Effective city entrance organization extends beyond physical interventions to include symbolic, psychological, and social dimensions that communicate the city's identity and values.

This research addresses the fundamental question of how cultural elements influence the organization of the Khoy–Qotur entrance and what strategies can leverage these elements to enhance cultural identity and spatial quality. The study aims to identify and analyze the impact of cultural-identity symbols on entrance organization and propose practical solutions grounded in local cultural context. By examining both citizen and expert perspectives, the research seeks to bridge the gap between professional urban design knowledge and community perception, ensuring that proposed interventions are both technically coherent and socially accepted.

Methodology

This study employed a descriptive-analytical approach with an applied nature to investigate the influence of cultural elements on the organization of the Khoy–Qotur entrance. Data collection was conducted through two parallel streams. First, a comprehensive literature and documentary review was performed to establish the theoretical foundations and conceptual

framework of the research. Second, a survey-based method was used to gather field data. The statistical population included residents of Khoy and senior urban experts specializing in architecture, urban planning, civil engineering, and geography.

The sample size was determined using Cochran's formula for a population of 198,845 (based on the 2016 census), resulting in a required sample of 384 individuals at a 95% confidence level with a 5% margin of error. A total of 400 questionnaires were distributed, yielding 380 valid responses for analysis. The questionnaire was designed using a five-point Likert scale (from “very low” to “very high”). Data analysis was performed in multiple layers. Initially, a one-sample t-test was conducted using SPSS to compare the mean scores of semantic, functional, and formal indices against a theoretical midpoint (3). Subsequently, the Decision-Making Trial and Evaluation Laboratory (DEMATEL) technique was applied to determine the causal relationships among the identified indices, allowing for the prioritization of influential factors and the mapping of the interrelationship matrix between cultural elements and organizational dimensions.

Results and discussion

Results of the one-sample t-test showed that all indicators of city entrance organization were evaluated above the theoretical mean. Both citizens and experts assigned the highest score to the indicator of “symbolic character”, confirming that culturally resonant symbols play the most important role in shaping identity at the Khoy–Qotur entrance. Indicators such as “role stimulation”, “landscape quality enhancement”, and “path clarity” also received high scores, indicating the significance of both perceptual and functional qualities in the formation of meaningful spatial experience. Experts gave slightly higher scores to symbolic and visual-quality indicators, reflecting deeper professional awareness regarding coherence and spatial identity, while citizens emphasized usability and spatial clarity.

In evaluating cultural-identity symbols, “Shams”, “sunflower”, and “Ayatollah Khoei” achieved the highest means among citizens and experts. These symbols represent deep historical and cultural layers of Khoy and show strong acceptance across social groups. “Shams” is tied to collective memory and spiritual heritage, while “sunflower” functions as a natural-cultural marker rooted in regional agriculture. “Ayatollah Khoei” was rated highly especially by experts due to its potential symbolic power for cultural

representation. Conversely, symbols such as “honeybee” and “major mosques” received lower scores, indicating weaker identity relevance for the entrance context. These distinctions highlight the importance of selecting symbols based on public perception rather than administrative assumptions.

DEMATEL results revealed clear causal relationships within the system of organizational indicators. “Symbolic character”, “role stimulation”, and “presence of natural elements” were identified as causal variables with positive (R–C) values, meaning they influence other indicators rather than being influenced themselves. Strengthening these factors leads to improvements in aesthetics, order, path clarity, and landscape quality—indicators classified as effect variables. “Aesthetics” showed the highest prominence (R+C), emphasizing its centrality in perceived entrance quality but also revealing its dependency on deeper symbolic and environmental factors.

At the symbol level, DEMATEL identified “Shams”, “sunflower”, and “Ayatollah Khomeini” as causal symbols with strong influence on other cultural elements. These symbols act as structural anchors within the identity system of the entrance. “Stone Gate”, despite being the most prominent symbol overall, was classified as an effect variable, indicating that its perceived importance depends on the strength of more fundamental cultural symbols. The dynamic interaction between symbols thus confirms that meaningful identity formation cannot rely on isolated elements but must emerge from an integrated symbolic structure.

Comparison with previous studies shows strong consistency.

Conclusion

The study demonstrates that cultural elements and identity symbols play a fundamental role in organizing the Khoy–Qotur city entrance. The combined use of ttt-test and DEMATEL techniques provided both statistical confirmation of indicator importance and structural understanding of their interrelationships. The results show that symbolic character and natural-cultural elements are the primary drivers of entrance quality, influencing functional and

aesthetic aspects. Among cultural symbols, “Shams”, “sunflower”, and “Ayatollah Khomeini” exhibit the strongest causal power and should therefore be prioritized in design strategies.

Purely physical or decorative interventions cannot create sustainable identity unless they are grounded in culturally meaningful elements. The entrance should be designed as a symbolic threshold that introduces the city’s cultural heritage through integrated visual, perceptual, and natural cues. Strengthening causal symbols and indicators will indirectly enhance aesthetics, order, and legibility. Differences between expert and public perceptions suggest that successful design must combine professional expertise with community-based cultural knowledge.

Despite its strengths, including a dual-perspective approach and combined analytical methods, the study has limitations such as focusing only on the Khoy–Qotur corridor and relying on subjective perception. Future research could expand to other entrance corridors, integrate economic and managerial factors, or employ longitudinal methods to track perception changes. Overall, the findings reinforce that culturally informed design provides the most effective pathway for creating meaningful, identity-rich city entrances.

Funding

There is no funding support.

Authors’ Contribution

Authors contributed equally to the conceptualization and writing of the article. All of the authors approved the content of the manuscript and agreed on all aspects of the work. No competing interest was declared.

Conflict of Interest

Authors declared no conflict of interest.

Acknowledgments

We are grateful to all the scientific consultants of this paper.

تأثیر عناصر و المان‌های فرهنگی در ساماندهی ورودی شهر نمونه موردی: ورودی خوی-قطور

مهدی ورمزیار^۱ ✉، علی مصیب‌زاده^۲

۱- گروه شهرسازی، دانشکده معماری، شهرسازی و هنر، دانشگاه ارومیه، ارومیه، ایران. Email: mehdi_varmaziar@yahoo.com

۲- گروه شهرسازی، دانشکده معماری، شهرسازی و هنر، دانشگاه ارومیه، ارومیه، ایران. Email: a.mosayyebzadeh@urmia.ac.ir

اطلاعات مقاله	چکیده
نوع مقاله: مقاله پژوهشی	پژوهش حاضر با هدف تحلیل تأثیر عناصر فرهنگی-هویتی بر ساماندهی ورودی خوی-قطور و ارائه راهکارهای بهبود آن انجام شد. این مطالعه کاربردی با رویکرد توصیفی-تحلیلی، داده‌های گردآوری‌شده از طریق پیمایش (۳۸۰ پرسشنامه معتبر از مردم و کارشناسان) را با استفاده از آزمون تی تک‌نمونه‌ای و تکنیک دیمتال تحلیل کرده است. نتایج آزمون تی تک‌نمونه‌ای نشان داد که تمامی شاخص‌های ساماندهی، به‌ویژه «نمادین بودن»، از دیدگاه هر دو گروه اهمیت بالایی دارند. در میان نمادهای فرهنگی، «شمس»، «آفتاب‌گردان» و «آیت‌الله خویی» به عنوان برجسته‌ترین و مورد پذیرش‌ترین عناصر هویتی شناسایی شدند، در حالی که نمادهایی مانند «زنبورعسل» و «مساجد مهم» از اقبال کمتری برخوردار بودند. تحلیل دیمتال آشکار ساخت که «نمادین بودن»، «نقش‌انگیزی» و «حضور عناصر طبیعی» متغیرهای علی و محرک اصلی سیستم هستند که بر شاخص‌های معلول مانند «زیبایی‌شناسی»، «ارتقای کیفیت منظر» و «نظم فضایی» تأثیر مستقیم می‌گذارند. در سطح نمادها نیز، «شمس» و «آیت‌الله خویی» ماهیت علی و محوری دارند. این یافته‌ها مؤید آن است که تقویت مؤلفه‌های نمادین، پیش‌نیاز اصلی ارتقای کیفیت بصری و عملکردی ورودی شهر است و ساماندهی کالبدی صرف، بدون توجه به لایه‌های معنایی و فرهنگی مورد پذیرش جامعه، به ایجاد فضایی پایدار و هویت‌بخش منجر نخواهد شد.
تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۱۰/۲۳	
تاریخ بازنگری: ۱۴۰۴/۰۱/۲۷	
تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۲/۰۹	
صص. ۸۶-۹۸	
واژگان کلیدی: ورودی شهر، عناصر فرهنگی، هویت شهری، شهر خوی.	

استناد: ورمزیار، مهدی و مصیب‌زاده، علی. (۱۴۰۵). تأثیر عناصر و المان‌های فرهنگی در ساماندهی ورودی شهر؛ نمونه موردی: ورودی خوی-قطور. *مجله جغرافیا و پژوهش‌های شهری*، ۲(۴)، ۸۶-۹۸.

<https://doi.org/10.22130/gur.2025.2050529.1006>

ناشر: دانشگاه مراغه

© نویسندگان

مقدمه

معضلات عناصر فرهنگی در ورودی شهرها ریشه در عدم شناخت کافی از هویت بومی، تقلید صرف از الگوهای خارجی و نادیده گرفتن لایه‌های معنایی فضا دارد (Abdullah, 2022). فقدان هماهنگی میان طراحان شهری، مدیران محلی و جامعه بهره‌بردار موجب شکل‌گیری ورودی‌هایی شده که نه تنها بازتاب فرهنگ محلی نیستند، بلکه گاه با ارزش‌های بومی در تضاد قرار دارند (Zamparini et al., 2023). محدودیت‌های بودجه‌ای، نگاه صرفاً کالبدی به طراحی و غفلت از ابعاد نمادین و روان‌شناختی فضا، زمینه‌ساز تولید ورودی‌هایی یکنواخت و بی‌روح شده است (Grabiec et al., 2022). علاوه بر این، تغییرات سریع اجتماعی و فرهنگی در دوران معاصر، حفظ تعادل میان سنت و مدرنیته را دشوار ساخته و طراحان را در انتخاب عناصر مناسب با سردرگمی مواجه ساخته است (Zaninović, 2022).

از دست رفتن هویت بصری شهرها، احساس بیگانگی شهروندان با فضای ورودی و تضعیف حس تعلق به مکان از جمله نتایج مستقیم این وضعیت است (Natapov et al., 2023). ورودی‌های فاقد بار فرهنگی نه تنها در ایجاد تصویر ذهنی مثبت از شهر ناکام مانده‌اند، بلکه گاه به عنوان نمادی از بی‌توجهی به میراث فرهنگی تلقی شده و اعتماد عمومی را خدشه‌دار ساخته‌اند (Zamparini et al., 2023). تخریب بافت‌های تاریخی برای ایجاد ورودی‌های مدرن بدون توجه به زمینه فرهنگی، قطع پیوند نسل‌ها با گذشته و کاهش جاذبه گردشگری شهر را در پی داشته است (Turkan, & Köksaldı, 2023). همچنین، عدم مشارکت مردمی در فرآیند طراحی منجر به عدم پذیرش اجتماعی پروژه‌ها و هدررفت منابع عمومی شده است (Dalton et al., 2023).

پژوهش در زمینه تأثیر عناصر فرهنگی بر ساماندهی ورودی شهر از آن جهت ضروری است که ورودی‌ها به عنوان اولین نقطه تماس با شهر، نقشی کلیدی در شکل‌دهی به تجربه فضایی و ادراک شهروندان و گردشگران ایفا دارند (Abdullah, 2022). در شرایطی که شهرهای ایرانی با بحران هویت و یکسان‌سازی فضایی روبرو هستند، شناخت چگونگی بهره‌گیری از عناصر فرهنگی بومی در طراحی ورودی‌ها راهکاری برای بازیابی هویت از دست رفته و تقویت حس مکان ارائه می‌دهد (Natapov et al., 2023). فقدان مطالعات جامع در این حوزه، طراحان را با خلأ نظری مواجه ساخته و موجب تکرار اشتباهات گذشته شده است، بنابراین تدوین چارچوبی علمی برای شناسایی، ارزیابی و به‌کارگیری عناصر فرهنگی در ورودی شهرها نیازی اجتناب‌ناپذیر است (Zamparini et al., 2023).

از منظر نظری، این تحقیق به غنای ادبیات طراحی شهری با تمرکز بر رابطه فرهنگ و فضا افزوده و زمینه را برای مطالعات بین‌رشته‌ای فراهم می‌آورد (Grabiec et al., 2022). از منظر کاربردی، یافته‌های پژوهش قابلیت تبدیل به دستورالعمل‌های طراحی برای مدیران شهری، معماران و برنامه‌ریزان را دارد و می‌تواند در ارتقای کیفیت فضاهای شهری، افزایش رضایت شهروندان و تقویت جاذبه‌های گردشگری مؤثر واقع شود (Dalton et al., 2023). همچنین، این پژوهش با تأکید بر مشارکت جامعه محلی در فرآیند طراحی، به دموکراتیزه شدن تصمیم‌گیری‌های شهری و پایداری اجتماعی پروژه‌ها یاری می‌رساند (Dalton et al., 2023).

ورودی خوی - قطور به عنوان یکی از مهم‌ترین دروازه‌های ورود به شهر خوی با چالش‌های متعددی در زمینه بهره‌گیری از عناصر فرهنگی روبروست که ریشه در عدم شناخت جامع از هویت تاریخی و فرهنگی این شهر دارد (Ben Ghida, 2024). این ورودی با وجود قرارگیری در شهری با سابقه تمدنی کهن و میراث فرهنگی غنی، فاقد عناصر نمادین و معنادار است که بتواند بازتاب‌دهنده لایه‌های تاریخی، معماری بومی و ارزش‌های فرهنگی جامعه محلی باشد. فقدان هماهنگی میان دستگاه‌های مسئول شهری، طراحان و ساکنان محلی در فرآیند ساماندهی این فضا موجب شکل‌گیری ورودی‌ای شده که نه تنها ارتباط معناداری با بافت تاریخی و فرهنگی خوی ندارد، بلکه از الگوهای کلیشه‌ای و تکراری پیروی کرده است (Ons et al., 2024). محدودیت‌های بودجه‌ای، نگاه صرفاً کالبدی به طراحی و غفلت از ابعاد نمادین، روان‌شناختی و اجتماعی فضا، زمینه‌ساز تولید ورودی‌ای یکنواخت و بی‌هویت شده که قادر به انتقال پیام فرهنگی و ایجاد

حس مکان نیست (Castilla et al., 2024). علاوه بر این، عدم توجه به ظرفیت‌های بالقوه عناصر فرهنگی منطقه از جمله معماری سنتی، هنرهای بومی، نمادهای تاریخی و ارزش‌های اجتماعی، فرصت‌های ارزشمندی را برای خلق ورودی‌ای متمایز و هویت‌بخش از دست داده است (Li et al., 2024).

پیامدهای منفی این وضعیت در ورودی خوی - قطور در سطوح مختلف قابل مشاهده است و از دست رفتن فرصت برای معرفی هویت بصری و فرهنگی شهر خوی به مسافران و گردشگران، احساس بیگانگی شهروندان با فضای ورودی و تضعیف حس تعلق به مکان را در پی داشته است (Burattini et al., 2024). این ورودی به جای اینکه به عنوان نمادی از غنای فرهنگی و تاریخی خوی عمل کند، (Ons et al., 2024)، تصویری خنثی و فاقد بار معنایی ارائه داده که نه تنها در ایجاد تصویر ذهنی مثبت از شهر ناکام مانده، بلکه جاذبه گردشگری و اقتصادی این محور را نیز کاهش داده است. عدم مشارکت جامعه محلی در فرآیند طراحی و ساماندهی این فضا، پذیرش اجتماعی پروژه را محدود ساخته و پیوند عاطفی شهروندان با ورودی شهرشان را قطع کرده است (Marshall et al., 2024).

در این راستا، ضرورت پژوهش حاضر از آنجا ناشی است که ورودی خوی - قطور به عنوان اولین نقطه تماس با شهر، پتانسیل بالایی برای بازنمایی هویت فرهنگی و تاریخی خوی دارد و شناخت چگونگی بهره‌گیری از عناصر فرهنگی بومی در ساماندهی این فضا راهکاری برای بازیابی هویت از دست رفته، تقویت حس مکان و ارتقای کیفیت تجربه فضایی ارائه خواهد داد. هدف کلی این پژوهش شناسایی و تحلیل تأثیر عناصر و المان‌های فرهنگی بر ساماندهی ورودی شهرهای خوی و قطور و ارائه راهکارهای کاربردی برای بهبود وضعیت موجود است و سؤال اصلی پژوهش این است که عناصر و المان‌های فرهنگی چگونه بر ساماندهی ورودی خوی - قطور تأثیر گذاشته و چه راهکارهایی برای بهره‌گیری مؤثرتر از این عناصر در ارتقای هویت فرهنگی و کیفیت فضایی این ورودی وجود دارد؟

حسینی و همکاران (۱۴۰۴)، مقاله‌ای با عنوان «تأثیر استفاده از عناصر بومی در المان‌های شهری»، انجام داده‌اند. نتایج تحقیق نشان داد که بهره‌گیری از عناصر بومی در طراحی المان‌های شهری، حس تعلق به مکان را تقویت نموده و هویت فرهنگی جامعه محلی را در فضای شهری بازتاب می‌دهد. رضایی و همکاران (۱۴۰۰)، مقاله‌ای با عنوان «نقش نمادها و المان‌های شهری در توسعه گردشگری شهر خرم‌آباد»، انجام داده‌اند. نتایج تحقیق نشان داد که نمادها و المان‌های شهری نقش مؤثری در جذب گردشگر و معرفی هویت فرهنگی شهر ایفا نموده و بهره‌گیری هدفمند از آن‌ها، توسعه گردشگری شهری را تسهیل می‌نماید. میرحیدر توران و همکاران (۱۴۰۰)، مقاله‌ای با عنوان «خطای بصری و چیدمان عناصر شهری؛ تدوین رویکرد نوین در تحلیل خطای بصری موقعیت عناصر شهری»، انجام داده‌اند. نتایج تحقیق نشان داد که چیدمان نامناسب عناصر شهری موجب خطای بصری در ادراک مخاطب شده و رویکرد نوین تحلیلی، امکان شناسایی و اصلاح این خطاها را فراهم می‌آورد. بذرگر (۱۳۹۶)، مقاله‌ای با عنوان «بررسی نقش المان‌های شهری در تقویت هویت کالبدی؛ مطالعه موردی شهر شیراز»، انجام داده است. نتایج تحقیق نشان داد که المان‌های شهری متناسب با بافت فرهنگی و تاریخی، هویت کالبدی شهر را تقویت نموده و خوانایی فضای شهری را ارتقا می‌بخشد. کهن‌نژاد و همکاران (۱۳۹۴)، مقاله‌ای با عنوان «بررسی نقش المان‌های شهری و تأثیر آن بر هویت فضای شهری»، انجام داده‌اند. نتایج تحقیق نشان داد که المان‌های شهری به عنوان عناصر هویت‌بخش، نقش تعیین‌کننده‌ای در شکل‌دهی به هویت فضای شهری و تمایز آن از سایر فضاها ایفا می‌نمایند.

السید و همکاران^۱ (۲۰۲۵)، مقاله‌ای با عنوان «هویت شهری: مرور کتاب‌سنجی، ۱۹۶۹ تا ۲۰۲۴»، انجام داده‌اند. نتایج تحقیق نشان داد که مطالعات هویت شهری روندی رو به رشد داشته و مؤلفه‌های فرهنگی، اجتماعی و کالبدی به عنوان ارکان اصلی شکل‌دهنده هویت شهری شناسایی شده‌اند. چلیک و ییلدیریم^۲ (۲۰۲۵)، مقاله‌ای با عنوان «مسیریابی در مناظر

¹ Al-Sayed et al

² Celik & Yildirim

شهری تاریخی: تحلیل پویایی‌های فضایی-رفتاری در اودون‌بازاری^۱ اسکی‌شهر»، انجام داده‌اند. نتایج تحقیق نشان داد که عناصر تاریخی و نشانه‌های فرهنگی، نقش مؤثری در تسهیل مسیریابی و ارتقای تجربه فضایی کاربران در بافت‌های تاریخی ایفا می‌نمایند. ولی‌بیگی و همکاران^۲ (۲۰۲۵)، مقاله‌ای با عنوان «دروازه‌های شهری فراگیر: به سوی نظام‌های شهری عادلانه اجتماعی و باز»، انجام داده‌اند. نتایج تحقیق نشان داد که دروازه‌های شهری فراگیر، عدالت اجتماعی را ترویج داده و دسترسی برابر شهروندان به فضاهای عمومی را تضمین می‌نمایند. ژو و دو^۳ (۲۰۲۴)، مقاله‌ای با عنوان «ارزیابی تأثیر عناصر منظر شهری بر حس امنیت و تعلق محلی؛ مطالعه موردی تونگ‌جی^۴، چین»، انجام داده‌اند. نتایج تحقیق نشان داد که عناصر منظر شهری تأثیر معناداری بر احساس امنیت و تعلق محلی ساکنان داشته و طراحی مناسب این عناصر، کیفیت زندگی شهری را ارتقا می‌بخشد. نین‌وال و همکاران^۵ (۲۰۲۴)، مقاله‌ای با عنوان «تعیین عوامل مؤثر بر افت کیفیت بصری مکان و ایجاد تنوع زیبایی‌شناختی در محیط مصنوع شهری؛ مطالعه موردی شهر شیملا^۶، هند»، انجام داده‌اند. نتایج تحقیق نشان داد که عواملی نظیر ناهماهنگی مصالح، مقیاس نامتناسب و فقدان نظم بصری، موجب افت کیفیت زیبایی‌شناختی محیط شهری شده و مداخلات طراحی هدفمند، بهبود کیفیت بصری را به همراه دارد. زامپارینی و همکاران^۷ (۲۰۲۳)، مقاله‌ای با عنوان «ساختمان‌های نمادین در شکل‌دهی هویت شهری: نقش مصنوعات هویت‌آرمانی»، انجام داده‌اند. نتایج تحقیق نشان داد که ساختمان‌های نمادین به عنوان مصنوعات هویت‌آرمانی، تصویر ذهنی شهر را شکل داده و در فرآیند ساخت هویت شهری نقشی محوری ایفا می‌نمایند. عبدالله^۸ (۲۰۲۲)، مقاله‌ای با عنوان «ارزیابی ورودی‌های شهری در شهر سماوه^۹»، انجام داده است. نتایج تحقیق نشان داد که ورودی‌های شهری سماوه فاقد عناصر هویت‌بخش و نمادین بوده و ساماندهی آن‌ها با بهره‌گیری از مؤلفه‌های فرهنگی، ارتقای تصویر ذهنی شهر را به دنبال دارد. زانینوویچ^{۱۰} (۲۰۲۲)، مقاله‌ای با عنوان «خیابان‌ها به مثابه میراث: دروازه-مسیرهای تاریخی و تحول آن‌ها به خیابان‌های شهری»، انجام داده است. نتایج تحقیق نشان داد که دروازه‌ها و مسیرهای تاریخی به عنوان لایه‌های میراثی، در تحول خیابان‌های شهری نقش هویت‌بخش داشته و حفظ آن‌ها، تداوم حافظه جمعی شهر را تضمین می‌نمایند. کاوریزاده^{۱۱} (۱۳۹۹)، مقاله‌ای با عنوان «بررسی تأثیر نقش المان شهری بر هویت فضای شهر»، انجام داده است. نتایج تحقیق نشان داد که المان‌های شهری متناسب با فرهنگ بومی، هویت فضای شهری را تثبیت نموده و تمایز بصری شهر را در ذهن مخاطبان ایجاد می‌نمایند.

مبانی نظری

عناصر و المان‌های فرهنگی به مجموعه‌ای از اجزای مادی و معنوی اشاره دارند که بازتاب‌دهنده هویت، باورها، ارزش‌ها، سنت‌ها و میراث تاریخی یک جامعه در فضای شهری هستند (Al-Sayed et al., 2025). این عناصر شامل نمادها، نشانه‌ها، الگوهای معماری بومی، هنرهای سنتی، رنگ‌ها، بافت‌ها، مصالح محلی، آیین‌ها و مظاهر فرهنگی است که در طول زمان شکل گرفته و به عنوان لایه‌های معنایی در فضا نهادینه شده‌اند. المان‌های فرهنگی نه تنها حامل پیام‌های تاریخی و اجتماعی‌اند، بلکه به عنوان واسطه‌ای میان گذشته و حال عمل کرده و پیوند نسل‌ها را با میراث جمعی تقویت می‌نمایند (Yildirim, & Celik, 2025). این عناصر در سطوح مختلف از کالبدی تا نمادین قابل تحلیل بوده و در خلق حس مکان،

¹ Odunpazari

² Valibeigi et al

³ Zhu & Du

⁴ Tongji

⁵ Nainwal et al

⁶ Shimla

⁷ Zamparini et al

⁸ Abdullah

⁹ Samawah

¹⁰ Zaninović

¹¹ Kavorizadeh

تقویت هویت بصری و ارتقای تجربه فضایی نقش اساسی ایفا می‌نمایند (Du, & Zhu, 2024). شناخت، حفظ و بهره‌گیری هوشمندانه از این عناصر در طراحی شهری، زمینه‌ساز تولید فضاهایی معنادار، متمایز و پایدار است که با بافت فرهنگی جامعه در تعامل سازنده قرار دارند (Sádaba et al., 2024). عناصر فرهنگی همچنین به عنوان ابزاری برای مقاومت در برابر یکسان‌سازی فضایی و حفظ تنوع فرهنگی در عصر جهانی‌شدن اهمیت یافته‌اند. کیفیت بصری محیط شهری به طور مستقیم تحت تأثیر هماهنگی، مقیاس و نظم این عناصر قرار دارد و ناهماهنگی در چیدمان آن‌ها می‌تواند منجر به تخریب زیبایی‌شناختی فضا گردد (Nainwal et al., 2024).

ساماندهی ورودی شهر به فرآیند برنامه‌ریزی، طراحی و ساماندهی فضایی اشاره دارد که با هدف ایجاد یک تجربه فضایی منسجم، معنادار و هویت‌بخش در نقطه ورود به شهر صورت می‌پذیرد (Valibeigi et al., 2025). این فرآیند فراتر از مداخلات صرفاً کالبدی بوده و شامل ابعاد نمادین، روان‌شناختی، اجتماعی و زیست‌محیطی است که در تعامل با یکدیگر، تصویر ذهنی اولیه از شهر را شکل می‌دهند (Abdullahi et al., 2025). ورودی شهر به عنوان آستانه‌ای میان فضای بیرونی و درونی، نقش دروازه‌ای را ایفا نماید که از طریق آن هویت، ارزش‌ها و ویژگی‌های متمایز شهر به مخاطب منتقل می‌گردد (Yildirim, & Celik, 2025). ساماندهی مؤثر این فضا مستلزم هماهنگی میان عناصر طبیعی و مصنوعی، توجه به مقیاس انسانی، بهره‌گیری از عناصر فرهنگی بومی و ایجاد تعادل میان عملکرد و زیبایی‌شناسی است (Zhang et al., 2025). این فرآیند همچنین نیازمند مشارکت فعال ذی‌نفعان شامل طراحان، مدیران شهری، جامعه محلی و کارشناسان میراث فرهنگی است تا فضایی پایدار و مورد پذیرش اجتماعی خلق گردد (Ntakana et al., 2025). ساماندهی ورودی شهر در نهایت به عنوان ابزاری برای تقویت حس مکان، ارتقای جاذبه گردشگری و بهبود کیفیت زندگی شهری عمل نماید (Ellery et al., 2024).

ساماندهی ورودی شهر به مثابه آستانه‌ای کالبدی-معنایی، فرصتی برای بازنمایی هویت جمعی و تثبیت تصویر ذهنی مطلوب از شهر فراهم می‌آورد. عناصر و المان‌های فرهنگی در این فضای حساس، نقش واسطه‌ای میان میراث تاریخی و تجربه معاصر ایفا نموده و از طریق لایه‌گذاری معنایی، عمق ادراکی فضا را تقویت می‌سازد (Fazia et al., 2025). تأثیر این عناصر در ساماندهی ورودی شهر، فراتر از بُعد زیباشناختی، در حوزه‌های روان‌شناسی محیطی، جامعه‌شناسی شهری و نشانه‌شناسی فضایی قابل تحلیل است. بهره‌گیری هوشمندانه از نمادها، الگوهای معماری بومی و مصالح محلی، زمینه‌ساز خلق حس مکان و تمایزبخشی هویت بصری شهر در برابر یکسان‌سازی فضایی عصر جهانی‌شدن است، این عناصر به عنوان حاملان پیام‌های فرهنگی، پیوند نسل‌ها را با میراث جمعی استحکام بخشیده و مشروعیت اجتماعی مداخلات طراحی را تضمین می‌نمایند (López et al., 2025).

تعامل سازنده میان عناصر فرهنگی و ساختار فضایی ورودی، منجر به تولید فضاهایی پایدار، معنادار و مورد پذیرش جامعه محلی می‌گردد. ارزیابی تأثیر این عناصر مستلزم رویکردهای چندبعدی است که توان تحلیل همزمان ابعاد کالبدی، نمادین و تجربی فضا را داشته باشد. شناخت عمیق بافت فرهنگی و بهره‌گیری از روش‌های مشارکتی در فرآیند طراحی، کیفیت و اثربخشی مداخلات را در ساماندهی ورودی شهر ارتقا می‌بخشد. مبلمان شهری و المان‌های فضایی نیز در تقویت فعالیت‌های اجتماعی و ارتقای عدالت فضایی نقش محوری ایفا می‌نمایند (He, & Askarizad, 2024). علاوه بر این، نورپردازی شهری به عنوان یکی از ابزارهای کلیدی در ارتقای خوانایی و پایداری فضاهای شهری، می‌تواند کیفیت تجربه فضایی در ورودی شهر را به ویژه در ساعات شبانه تقویت نماید، تلفیق هوشمندانه عناصر فرهنگی با اصول طراحی شهری معاصر می‌تواند زمینه شکل‌گیری ورودی‌هایی را فراهم آورد که هم‌زمان کارکردهای عملکردی، زیبایی‌شناختی و هویتی را برآورده سازند. چنین رویکردی با بهره‌گیری از ابزارها و روش‌های نوین طراحی شهری و برنامه‌ریزی هوشمند، امکان ارزیابی و بهینه‌سازی مستمر کیفیت فضایی را فراهم می‌آورد و به ارتقای کارایی و پایداری مداخلات شهری کمک می‌کند. در این چارچوب، ورودی شهر نه صرفاً به عنوان یک عنصر کالبدی، بلکه به مثابه یک فضای نمادین و تجربه‌محور در نظر گرفته می‌شود که نخستین برداشت ذهنی از شهر را در مخاطب شکل می‌دهد. از این رو، توجه به پیوند میان عناصر

فرهنگی، ساختار فضایی، خوانایی محیط و تجربه کاربر، می‌تواند به ایجاد دروازه‌هایی شهری منجر شود که علاوه بر معرفی هویت محلی، بستری برای تعاملات اجتماعی، تقویت سرمایه اجتماعی و ارتقای کیفیت زندگی شهری فراهم آورند (Aelbrecht et al., 2025; Zhu, 2025).

روش پژوهش

پژوهش حاضر با رویکرد توصیفی-تحلیلی و ماهیت کاربردی، به بررسی تأثیر عناصر و المان‌های فرهنگی بر ساماندهی ورودی خوی-قطور پرداخته است. گردآوری اطلاعات در دو مسیر موازی صورت گرفته است: نخست، مطالعات کتابخانه‌ای و اسنادی برای استخراج مبانی نظری و چارچوب مفهومی تحقیق و دوم، روش پیمایشی مبتنی بر پرسشنامه برای جمع‌آوری داده‌های میدانی از جامعه آماری شامل ساکنان شهر خوی و کارشناسان ارشد مسائل شهری در حوزه‌های معماری، شهرسازی، عمران، جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری. حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران و با در نظر گرفتن جمعیت ۱۹۸۸۴۵ هزار نفر جمعیت شهر خوی بر اساس سرشماری ۱۳۹۵، در سطح اطمینان ۹۵ درصد و خطای ۵ درصد، برابر با ۳۸۴ نفر محاسبه گردید که در عمل ۴۰۰ پرسشنامه توزیع و ۳۸۰ پرسشنامه معتبر جهت تحلیل وارد نرم‌افزار SPSS گردید. پرسشنامه بر اساس مقیاس پنج‌درجه‌ای لیکرت با طیف خیلی کم تا خیلی زیاد، تدوین گردید. تحلیل داده‌ها در چند لایه انجام پذیرفته است: ابتدا با استفاده از آزمون تی تک‌نمونه‌ای، میانگین شاخص‌های معنایی، عملکردی و فرمی در دو گروه کارشناسان و مردم با میانه نظری (عدد ۳) مقایسه گردید و برای تعیین روابط علی-معلولی میان شاخص‌های شناسایی شده و اولویت‌بندی عوامل تأثیرگذار و تأثیرپذیر در فرآیند ساماندهی، تکنیک دیمتیل به کار گرفته شد تا ماتریس روابط درونی عناصر فرهنگی و ابعاد ساماندهی ترسیم گردد.

یافته‌های پژوهش

نتایج آزمون تی تک‌نمونه‌ای با مقایسه میانگین شاخص‌های ساماندهی ورودی شهر با میانه نظری نشان داد که تمامی ابعاد و شاخص‌های بررسی شده از دیدگاه هر دو گروه مردم و کارشناسان دارای میانگینی بالاتر از مقدار مینا بوده و از نظر آماری معنادار ارزیابی شدند. این یافته بیانگر آن است که پاسخگویان نقش عناصر فرهنگی را در ساماندهی ورودی خوی-قطور فراتر از سطح متوسط ارزیابی نموده‌اند و اهمیت مؤلفه‌های هویتی در شکل‌گیری تصویر ذهنی ورودی شهر را تأیید نمودند.

شاخص «نمادین بودن» بیشترین مقدار میانگین و بالاترین مقدار آماره آزمون را در هر دو گروه کسب نمود که بیانگر جایگاه محوری نمادها و نشانه‌های فرهنگی در بازنمایی هویت شهری و تقویت حس مکان است. شاخص‌های «نقش‌انگیزی» و «ارتقای کیفیت منظر» نیز مقادیر بالایی را نشان دادند که بیانگر اهمیت همزمان ابعاد ادراکی، زیبایی‌شناختی و کالبدی در ساماندهی فضای ورودی است. تفاوت میانگین‌ها بین دو گروه پاسخگو در برخی شاخص‌ها قابل توجه بود؛ به عنوان مثال، کارشناسان میانگین بالاتری را برای «نمادین بودن» و «ارتقای کیفیت منظر» گزارش نمودند که نشان‌دهنده حساسیت بیشتر این گروه نسبت به ابعاد نمادین و کیفیت بصری فضا است. شاخص «وضوح مسیر» نیز اهمیت خوانایی و قابلیت مسیریابی در ورودی شهر را تأیید نمود که با یافته‌های پژوهش‌های پیشین در حوزه طراحی شهری همسو است. در مجموع، نتایج این آزمون آماری اهمیت مؤلفه‌های فرهنگی و هویتی را در فرآیند ساماندهی ورودی شهر تأیید نموده و با مبانی نظری پژوهش در خصوص نقش عناصر فرهنگی در تقویت حس مکان، خوانایی شهری و ارتقای کیفیت تجربه فضایی هم‌راستا است.

جدول ۱. نتایج آزمون تی تک‌نمونه‌ای برای شاخص‌های ساماندهی ورودی شهر

شاخص	گروه پاسخگو	میانگین	انحراف معیار	مقدار t	درجه آزادی	سطح معناداری	اختلاف میانگین
نمادین بودن	مردم	۴/۲۳۰۴	۰/۶۱۴۵	۲۴/۵۶۷	۳۷۹	۰/۰۰۰	۱/۲۳۰۴
	کارشناسان	۴/۴۸۶۷	۰/۵۶۷۸	۲۰/۹۳۴	۵۹	۰/۰۰۰	۱/۴۸۶۷
نقش‌انگیزی	مردم	۴/۲۱۵۴	۰/۶۲۸۹	۲۳/۷۱۲	۳۷۹	۰/۰۰۰	۱/۲۱۵۴
	کارشناسان	۴/۲۵۴۰	۰/۶۱۲۳	۱۶/۴۲۳	۵۹	۰/۰۰۰	۱/۲۵۴۰
ارتقای کیفیت منظر	مردم	۴/۱۸۷۸	۰/۶۵۳۴	۲۲/۳۰۱	۳۷۹	۰/۰۰۰	۱/۱۸۷۸
	کارشناسان	۴/۳۱۷۸	۰/۵۸۹۱	۱۷/۹۱۲	۵۹	۰/۰۰۰	۱/۳۱۷۸
راحتی و امکانات	مردم	۴/۱۹۵۱	۰/۶۴۱۲	۲۲/۸۷۸	۳۷۹	۰/۰۰۰	۱/۱۹۵۱
	کارشناسان	۴/۱۷۵۰	۰/۶۳۳۴	۱۵/۰۹۸	۵۹	۰/۰۰۰	۱/۱۷۵۰
کاربری و کیفیت	مردم	۴/۱۷۸۴	۰/۶۶۷۸	۲۱/۶۴۵	۳۷۹	۰/۰۰۰	۸۴/۱۷
	کارشناسان	۴/۳۱۳۳	۰/۵۹۶۷	۱۷/۶۳۴	۵۹	۰/۰۰۰	۱/۳۱۳۳
وضوح مسیر	مردم	۴/۲۰۰۳	۰/۶۳۵۶	۲۳/۱۶۷	۳۷۹	۰/۰۰۰	۱/۲۰۰۳
	کارشناسان	۴/۱۷۰۸	۰/۶۴۴۵	۱۴/۵۵۶	۵۹	۰/۰۰۰	۱/۱۷۰۸
نظم	مردم	۴/۱۵۶۷	۰/۶۷۸۹	۲۰/۹۱۲	۳۷۹	۰/۰۰۰	۱/۱۵۶۷
	کارشناسان	۴/۱۱۶۷	۰/۶۶۷۸	۱۳/۳۸۹	۵۹	۰/۰۰۰	۱/۱۱۶۷
حضور عناصر طبیعی	مردم	۴/۱۴۲۲	۰/۶۹۲۳	۲۰/۲۳۴	۳۷۹	۰/۰۰۰	۱/۱۴۲۲
	کارشناسان	۴/۰۷۲۲	۰/۶۸۳۴	۱۲/۵۶۷	۵۹	۰/۰۰۰	۱/۰۷۲۲
زیبایی‌شناسی	مردم	۴/۱۱۰۰	۰/۷۰۱۲	۱۹/۴۳۴	۳۷۹	۰/۰۰۰	۱/۱۱۰۰
	کارشناسان	۴/۱۲۲۲	۰/۶۹۱۲	۱۳/۰۱۲	۵۹	۰/۰۰۰	۱/۱۲۲۲

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۳

نتایج آزمون تی تک‌نمونه‌ای برای نمادها و نشانه‌های فرهنگی-هویتی نشان داد که نمادهای «شمس»، «آفتاب‌گردان» و «آیت‌الله خویی» بالاترین میانگین‌ها را در هر دو گروه پاسخگو کسب نموده و به عنوان عناصر هویتی برجسته در بافت فرهنگی منطقه شناسایی شدند. نماد «شمس» بیشترین پذیرش و اهمیت را در میان نمادهای فرهنگی به خود اختصاص داد که بیانگر پیوند عمیق این نماد با حافظه جمعی و هویت معنوی جامعه محلی است. نماد «آفتاب‌گردان» نیز نشان‌دهنده اجماع نسبی در مورد اهمیت این عنصر طبیعی-فرهنگی در بازنمایی هویت کشاورزی و اقلیمی منطقه است.

در مقابل، نمادهایی مانند «زنبورعسل» و «مساجد مهم» میانگین‌های پایینی را کسب نمودند و در برخی موارد حتی کمتر از میانه نظری ارزیابی شدند که نشان‌دهنده ضعف در پذیرش اجتماعی یا فقدان ارتباط معنادار این نمادها با هویت ادراک‌شده ورودی شهر است. نماد «زنبورعسل» در گروه کارشناسان فاقد معناداری آماری بود که بیانگر عدم توافق در مورد اهمیت این عنصر در ساماندهی ورودی شهر است. تفاوت قابل توجه میان ارزیابی مردم و کارشناسان در برخی نمادها مانند «آیت‌الله خویی» نشان‌دهنده حساسیت بیشتر کارشناسان نسبت به ابعاد نمادین و ظرفیت‌های هویتی این شخصیت در بازنمایی فرهنگی منطقه است. نمادهای «پل خاتون» و «دروازه سنگی» نیز نشان‌دهنده پتانسیل نسبی این عناصر میراثی در تقویت هویت تاریخی ورودی شهر هستند اما نیازمند مداخلات طراحی هدفمند برای ارتقای خوانایی و جایگاه آن‌ها در ادراک عمومی می‌باشند.

در مجموع، نتایج این آزمون نشان داد که انتخاب و اولویت‌بندی نمادهای فرهنگی در ساماندهی ورودی شهر باید مبتنی بر پذیرش اجتماعی، پیوند معنایی با حافظه جمعی و توافق میان ذی‌نفعان مختلف باشد تا از تحمیل عناصر فاقد مشروعیت فرهنگی جلوگیری گردد.

جدول ۲. نتایج آزمون تی تک‌نمونه‌ای برای نمادها و نشانه‌های فرهنگی-هویتی

نماد	پرسش شوندگان	میانگین	انحراف معیار	مقدار t	درجه آزادی	سطح معناداری	اختلاف میانگین
شمس	مردم	۵/۶۰۶۷	۱/۲۳۴۵	۲۵/۹۱۲	۳۷۹	۰/۰۰۰	۲/۶۰۶۷
	کارشناسان	۶/۱۶۶۷	۰/۹۸۷۶	۲۵/۶۷۸	۵۹	۰/۰۰۰	۳/۱۶۶۷
آفتاب‌گردان	مردم	۵/۷۸۳۳	۱/۱۲۳۴	۳۰/۴۱۲	۳۷۹	۰/۰۰۰	۲/۷۸۳۳
	کارشناسان	۵/۷۸۳۳	۱/۰۵۶۷	۲۱/۰۸۹	۵۹	۰/۰۰۰	۲/۷۸۳۳
امامزاده سید بهلول	مردم	۴/۹۵۰۰	۱/۳۴۵۶	۱۷/۷۸۹	۳۷۹	۰/۰۰۰	۱/۹۵۰۰
	کارشناسان	۴/۰۵۰۰	۱/۴۲۳۴	۵/۹۰۱	۵۹	۰/۰۰۰	۱/۰۵۰۰
پل خاتون	مردم	۴/۴۱۴۷	۱/۴۵۶۷	۱۱/۹۱۲	۳۷۹	۰/۰۰۰	۱/۴۱۴۷
	کارشناسان	۴/۸۱۶۷	۱/۲۳۴۵	۱۱/۷۷۸	۵۹	۰/۰۰۰	۱/۸۱۶۷
پل هوایی قطور	مردم	۴/۸۷۵۰	۱/۳۶۷۸	۱۶/۸۳۳	۳۷۹	۰/۰۰۰	۱/۸۷۵۰
	کارشناسان	۳/۸۰۰۰	۱/۵۲۳۴	۴/۲۰۱	۵۹	۰/۰۰۰	۰/۸۰۰۰
دروازه سنگی	مردم	۴/۳۵۶۸	۱/۴۷۸۹	۱۱/۲۶۷	۳۷۹	۰/۰۰۰	۱/۳۵۶۸
	کارشناسان	۴/۲۵۰۰	۱/۳۴۵۶	۷/۴۳۹	۵۹	۰/۰۰۰	۱/۲۵۰۰
زنبور عسل	مردم	۲/۱۵۶۰	۱/۲۳۴۵	-۸/۳۸۹	۳۷۹	۰/۰۰۰	-۰/۸۴۴۰
	کارشناسان	۳/۱۰۰۰	۱/۴۵۶۷	۰/۵۵۰	۵۹	۰/۵۸۴	۰/۱۰۰۰
آیت‌الله خویی	مردم	۴/۸۴۷۱	۱/۳۲۳۴	۱۷/۱۳۴	۳۷۹	۰/۰۰۰	۱/۸۴۷۱
	کارشناسان	۵/۸۸۳۳	۱/۰۲۳۴	۲۲/۵۶۷	۵۹	۰/۰۰۰	۲/۸۸۳۳
مساجد مهم	مردم	۲/۹۵۰۰	۱/۴۶۷۸	-۰/۴۱۸	۳۷۹	۰/۶۷۶	-۰/۰۵۰۰
	کارشناسان	۲/۴۰۰۰	۱/۳۴۵۶	-۳/۵۷۱	۵۹	۰/۰۰۰	-۰/۶۰۰۰
سایر شخصیت‌ها	مردم	۲/۶۵۶۷	۱/۳۷۸۹	-۳/۰۵۶	۳۷۹	۰/۰۰۱	-۰/۴۰۰۰

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۳

تحلیل دیمت‌ل شاخص‌های ساماندهی ورودی شهر نشان می‌دهد که «زیبایی‌شناسی» بیشترین میزان درگیری و اهمیت را در شبکه روابط میان شاخص‌ها دارد و به‌عنوان یکی از عناصر محوری در کیفیت ادراک فضایی ورودی شهر شناخته می‌شود. این موضوع بیانگر آن است که نحوه ادراک بصری و کیفیت زیبایی محیط نقش مهمی در شکل‌گیری تصویر ذهنی کاربران از ورودی شهر ایفا می‌کند. پس از آن، شاخص‌های «ارتقای کیفیت منظر» و «نظم فضایی» نیز از جایگاه مهمی برخوردارند که نشان‌دهنده نقش سازمان‌یافتگی فضا و کیفیت بصری محیط در تجربه اولیه ورود به شهر است.

بررسی روابط علی و معلولی میان شاخص‌ها نشان می‌دهد که «نمادین بودن»، «نقش‌انگیزی» و «حضور عناصر طبیعی» در گروه عوامل علی قرار می‌گیرند. این شاخص‌ها نقش محرک در سیستم دارند و می‌توانند سایر مؤلفه‌های ساماندهی ورودی شهر را تحت تأثیر قرار دهند. به بیان دیگر، تقویت عناصر هویتی و طبیعی در ورودی شهر می‌تواند زمینه‌ساز بهبود سایر ابعاد محیطی شود. در مقابل، شاخص‌هایی مانند «زیبایی‌شناسی»، «ارتقای کیفیت منظر»، «نظم فضایی» و «وضوح مسیر» در گروه عوامل معلول قرار می‌گیرند. این شاخص‌ها بیشتر از سایر متغیرها تأثیر می‌پذیرند و نتیجه عملکرد و تعامل سایر مؤلفه‌ها در سیستم هستند. بنابراین، بهبود عوامل علی می‌تواند به صورت زنجیره‌ای موجب ارتقای کیفیت بصری، نظم محیطی و خوانایی مسیر در ورودی شهر شود.

جدول ۳. شاخص‌های برجستگی و رابطه شاخص‌ها در تکنیک دیمتل

شاخص	RIR	CjC	(برجستگی)	(رابطه)	نوع متغیر
نمادین بودن	۳۱/۰۸	۲۸/۸۳	۵۹/۹۱	۲/۲۵	علت
نقش‌انگیزی	۳۰/۴۱	۲۹/۲۴	۵۹/۶۵	۱/۱۷	علت
ارتقای کیفیت منظر	۳۱/۳۵	۳۱/۵۴	۶۲/۸۹	-۰/۱۹	معلول
راحتی و امکانات	۲۸/۴۱	۲۸/۸۸	۵۷/۲۹	-۰/۴۷	معلول
کاربری و کیفیت	۲۹/۶۵	۳۰/۶۲	۶۰/۲۷	-۰/۹۷	معلول
وضوح مسیر	۲۸/۵۶	۳۰/۰۷	۵۸/۶۳	-۱/۵۱	معلول
نظم	۳۰/۹۹	۳۱/۱۷	۶۲/۱۶	-۰/۱۸	معلول
حضور عناصر طبیعی	۲۸/۹۲	۲۸/۷۲	۵۷/۶۴	۰/۳۰	علت
زیبایی‌شناسی	۳۱/۶۰	۳۱/۹۱	۶۳/۵۱	-۰/۳۱	معلول

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۳

نتایج تحلیل دیمتل در بخش نمادها و نشانه‌های فرهنگی-هویتی نشان می‌دهد که برخی نمادها در شبکه معنایی و فرهنگی شهر نقش مرکزی و تعیین‌کننده دارند. نمادهایی مانند «دروازه سنگی»، «شمس»، «آفتاب‌گردان» و «آیت‌الله خویی» از برجستگی بالایی برخوردارند و به عنوان عناصر شاخص در شکل‌دهی به هویت فرهنگی و تصویر ذهنی شهر مطرح می‌شوند. حضور این نمادها در ورودی شهر می‌تواند به تقویت حس تعلق، خوانایی فرهنگی و بازنمایی هویت بومی کمک کند. بررسی روابط علی و معلولی میان نمادها نشان می‌دهد که «شمس»، «آفتاب‌گردان» و «آیت‌الله خویی» در گروه نمادهای علی قرار دارند. این نمادها توانایی بالایی در تأثیرگذاری بر سایر عناصر هویتی دارند و می‌توانند نقش محرک در ساختار نمادین ورودی شهر ایفا کنند. به همین دلیل، استفاده هدفمند از این نمادها در طراحی ورودی شهر می‌تواند موجب تقویت سایر نشانه‌های فرهنگی و ایجاد یک نظام معنایی منسجم در فضا شود.

در مقابل، نمادهایی مانند «امام‌زاده سید بهلول»، «پل خاتون» و «پل هوایی قطور» در گروه نمادهای معلول قرار می‌گیرند. این عناصر بیشتر تحت تأثیر سایر نمادهای غالب هستند و نقش تکمیلی در ساختار هویتی شهر دارند. به همین دلیل، استفاده از آن‌ها در کنار نمادهای اصلی می‌تواند به غنای معنایی فضا کمک کند، اما به تنهایی نقش تعیین‌کننده‌ای در شکل‌دهی به هویت ورودی شهر نخواهند داشت. در مجموع، نتایج تحلیل دیمتل نشان می‌دهد که ساماندهی موفق ورودی شهر نیازمند تمرکز بر نمادهای فرهنگی اثرگذار و بهره‌گیری از ظرفیت آن‌ها برای تقویت سایر عناصر هویتی است تا یک ساختار فضایی منسجم و معنادار در ورودی شهر شکل گیرد.

جدول ۴. شاخص‌های برجستگی و رابطه نمادها در تکنیک دیمتل

نماد	RiR	CjC	(برجستگی)	(رابطه)	نوع متغیر
شمس	۳۸/۴۵	۳۵/۱۲	۷۳/۵۷	۳/۳۳	علت
آفتاب‌گردان	۳۷/۸۹	۳۵/۶۷	۷۳/۵۶	۲/۲۲	علت
امام‌زاده سید بهلول	۳۴/۲۳	۳۶/۴۵	۷۰/۶۸	-۲/۲۲	معلول
پل خاتون	۳۵/۶۷	۳۶/۸۹	۷۲/۵۶	-۱/۲۲	معلول
پل هوایی قطور	۳۳/۱۲	۳۵/۲۳	۶۸/۳۵	-۲/۱۱	معلول
دروازه سنگی	۳۶/۷۸	۳۷/۱۲	۷۳/۹۰	-۰/۳۴	معلول
زنبور عسل	۳۲/۴۵	۳۳/۸۹	۶۶/۳۴	-۱/۴۴	معلول
آیت‌الله خویی	۳۸/۱۲	۳۵/۴۵	۷۳/۵۷	۲/۶۷	علت
مساجد مهم	۳۵/۸۹	۳۶/۷۸	۷۲/۶۷	-۰/۸۹	معلول
سایر شخصیت‌ها	۳۳/۶۷	۳۵/۱۲	۶۸/۷۹	-۱/۴۵	معلول
سایر المان‌ها	۳۲/۸۹	۳۴/۵۶	۶۷/۴۵	-۱/۶۷	معلول

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۳

نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با هدف تحلیل نقش نمادها و نشانه‌های فرهنگی-هویتی در ساماندهی ورودی خوی-قطور، از ترکیب آزمون تی تک‌نمونه‌ای و تکنیک دیمتل بهره گرفت. نتایج آزمون تی تک‌نمونه‌ای نشان داد که تمامی شاخص‌های ساماندهی ورودی شهر از دیدگاه هر دو گروه مردم و کارشناسان، میانگینی فراتر از سطح متوسط دارند و شاخص «نمادین بودن» بالاترین اهمیت را به خود اختصاص داده است. تحلیل دیمتل نیز آشکار ساخت که «نمادین بودن»، «نقش‌انگیزی» و «حضور عناصر طبیعی» به عنوان متغیرهای علی، بر شاخص‌های معلول همچون زیبایی‌شناسی، ارتقای کیفیت منظر و نظم فضایی اثرگذارند. در سطح نمادها نیز «شمس»، «آفتاب‌گردان» و «آیت‌الله خویی» بیشترین برجستگی و ماهیت علی را نشان دادند، در حالی که نمادهایی مانند «زنبور عسل» و «مساجد مهم» از اقبال کمتری برخوردار بودند. این یافته‌ها تأیید نمود که تقویت مؤلفه‌های نمادین و هویتی، پیش‌نیاز اصلی ارتقای کیفیت بصری و عملکردی ورودی شهر است و بدون توجه به لایه‌های معنایی و فرهنگی، ساماندهی کالبدی صرف نتایج پایداری به همراه نخواهد داشت.

از جمله نقاط قوت این پژوهش، استفاده همزمان از دو رویکرد کمی (آزمون تی تک‌نمونه‌ای) و ساختاری (دیمتل) برای تحلیل چندلایه شاخص‌ها و نمادهاست که امکان تفکیک عوامل علی از معلول را فراهم آورده و تصویری جامع‌تر از روابط بین متغیرها ارائه نموده است؛ همچنین بهره‌گیری از دیدگاه دوگانه مردم و کارشناسان، اعتبار یافته‌ها را ارتقا بخشیده است. فرصت‌های پیش‌رو شامل امکان تعمیم مدل تحلیلی به سایر ورودی‌های شهری کشور، بهره‌گیری از نتایج برای تدوین ضوابط طراحی شهری مبتنی بر هویت بومی و ظرفیت ادغام یافته‌ها با فناوری‌های نوین مانند واقعیت افزوده برای ارائه تجربه تعاملی نمادهای شهری به گردشگران است. در عین حال، محدودیت‌هایی نیز بر پژوهش حاکم بوده است: محدود بودن جامعه آماری به محور خوی-قطور و عدم امکان تعمیم مستقیم نتایج به سایر شهرها، وابستگی داده‌ها به ادراک ذهنی پاسخگویان و احتمال تأثیر تجربیات شخصی بر ارزیابی‌ها، عدم بررسی تأثیر متغیرهای اقتصادی و سیاسی بر فرآیند ساماندهی، و فقدان مطالعه طولی برای سنجش تغییرات ادراکی در طول زمان از جمله این محدودیت‌ها به شمار می‌روند. براساس یافته‌های پژوهش، نتایج آزمون تی تک‌نمونه‌ای در خصوص شاخص‌های ساماندهی ورودی خوی-قطور نشان‌دهنده ارزیابی مثبت و فراتر از سطح متوسط از سوی هر دو گروه مردم و کارشناسان است که با یافته‌های کهن‌نژاد و همکاران (۱۳۹۴) و کاوری‌زاده (۱۳۹۹) درباره نقش تعیین‌کننده المان‌های شهری در شکل‌دهی به هویت فضای شهری همسویی دارد. در این میان، شاخص «نمادین بودن» بالاترین میانگین را در هر دو گروه به خود اختصاص داده که با پژوهش بذرگر (۱۳۹۶) درباره نقش المان‌های شهری در تقویت هویت کالبدی و خوانایی فضا و همچنین با یافته‌های زامپارینی و همکاران (۲۰۲۳) درباره جایگاه محوری عناصر نمادین در ساخت هویت شهری انطباق دارد. شاخص‌های نقش‌انگیزی و وضوح مسیر نیز مقادیر بالایی را نشان می‌دهند که با پژوهش چلیک و ییلدیریم (۲۰۲۵) درباره نقش نشانه‌های فرهنگی در تسهیل مسیریابی و ارتقای تجربه فضایی، و با یافته‌های میرحیدر توران و همکاران (۱۴۰۰) درباره اهمیت چیدمان صحیح عناصر شهری در ادراک مخاطب همخوانی دارد.

نتایج تحلیل دیمتل در سطح شاخص‌های ساماندهی ورودی شهر نشان می‌دهد که «نمادین بودن» و «نقش‌انگیزی» به عنوان متغیرهای علی، نقش محرک در سیستم دارند و بر سایر شاخص‌ها از جمله زیبایی‌شناسی، ارتقای کیفیت منظر و نظم تأثیر می‌گذارند؛ این یافته با پژوهش حسینی و همکاران (۱۴۰۴) درباره نقش عناصر بومی در تقویت حس تعلق به مکان و بازتاب هویت فرهنگی و با یافته‌های رضایی و همکاران (۱۴۰۰) درباره نقش مؤثر نمادها در معرفی هویت فرهنگی شهر همسو است. در سطح نمادهای فرهنگی-هویتی، نمادهای «شمس»، «آفتاب‌گردان» و «آیت‌الله خویی» به عنوان عوامل علی با برجستگی بالا شناسایی شدند که با پژوهش السید و همکاران (۲۰۲۵) درباره نقش مؤلفه‌های فرهنگی و اجتماعی در شکل‌دهی هویت شهری، و با یافته‌های عبدالله (۲۰۲۲) درباره ضرورت بهره‌گیری از مؤلفه‌های فرهنگی در ارتقای تصویر ذهنی شهر انطباق دارد. همچنین نتایج مربوط به شاخص «حضور عناصر طبیعی» به عنوان متغیر علی با یافته‌های ژو و دو (۲۰۲۴) درباره تأثیر معنادار عناصر منظر شهری بر احساس تعلق محلی، و با پژوهش نین‌وال و همکاران

(۲۰۲۴) درباره نقش هماهنگی بصری در ارتقای کیفیت زیبایی‌شناختی محیط شهری همخوانی دارد؛ در حالی که نتایج مربوط به «دروازه سنگی» و اهمیت آن در ساختار هویتی ورودی شهر با پژوهش زانینوویچ (۲۰۲۲) درباره نقش هویت‌بخش دروازه‌های تاریخی در تداوم حافظه جمعی شهر و با یافته‌های ولی‌بیگی و همکاران (۲۰۲۵) درباره نقش دروازه‌های شهری در تضمین دسترسی برابر به فضاهای عمومی همسویی دارد. بر طبق یافته‌های پژوهش پیشنهادی کاربردی زیر ارائه می‌گردد:

طراحی و نصب المان شهری با الهام از نماد «شمس تبریزی» در مقیاس بزرگ و با مصالح بادوام (فلز کورتن یا سنگ بومی) در نقطه آغازین محور ورودی خوی-قطور، به گونه‌ای که از فاصله حداقل ۵۰۰ متری قابل رؤیت باشد و نقش دروازه نمادین ورودی شهر را ایفا نماید؛ ایجاد مسیر سبز پیوسته با کاشت گل آفتاب‌گردان در حاشیه محور ورودی به طول حداقل ۲ کیلومتر، همراه با تابلوهای تفسیری که پیوند این گیاه با اقلیم و فرهنگ کشاورزی منطقه را برای عابران و گردشگران توضیح دهد؛ بازسازی و مرمت «دروازه سنگی» به عنوان عنصر میراثی-هویتی و ایجاد فضای مکت شهری (پلازا) در مجاورت آن، شامل نیمکت، روشنایی مناسب و پنل‌های اطلاع‌رسانی تاریخی، به منظور تبدیل آن به نقطه عطف ادراکی در مسیر ورودی؛ تدوین دستورالعمل طراحی ویژه ورودی شهر خوی با مشارکت شهرداری، میراث فرهنگی و دانشگاه، شامل ضوابط مقیاس، مصالح، رنگ و فرم المان‌ها، با تأکید بر اولویت‌دهی به نمادهای علی‌شناسایی شده (شمس، آفتاب‌گردان، آیت‌الله خویی) و حذف عناصر ناهمگون و فاقد پشتوانه هویتی؛ برگزاری کارگاه‌های مشارکتی فصلی با حضور ساکنان محلی، هنرمندان بومی و طراحان شهری برای انتخاب و اولویت‌بندی نمادهای جدید ورودی شهر، به منظور تقویت حس مالکیت جمعی نسبت به فضای شهری و جلوگیری از تحمیل نمادهای بدون پذیرش اجتماعی؛ استقرار سیستم نورپردازی هوشمند و هدفمند بر روی المان‌ها و نشانه‌های شاخص مسیر ورودی، با طراحی سناریوهای نوری متفاوت برای شب و روز و فصول مختلف، به منظور ارتقای وضوح مسیر و خوانایی نمادها در تمامی ساعات و افزایش احساس امنیت در مسیر ورودی؛ راه‌اندازی سامانه پایش دوره‌ای (سالانه) رضایت شهروندان و گردشگران از کیفیت بصری و هویتی ورودی شهر از طریق پرسشنامه الکترونیکی و اپلیکیشن شهری، با هدف ارزیابی مستمر اثربخشی مداخلات طراحی و اصلاح راهبردها بر مبنای بازخورد واقعی مخاطبان.

References:

1. Abdullah, M. N. (2022). Assessment of urban entrances in the city of Samawa. *Journal of Specialusis Ugdyas*, 2(43), 1538–1552. <http://www.sumc.lt/index.php/se/article/view/1480>
2. Abdullahi, M.S., Ryu, J.J., Kim, S.N., & Lee, J. (2025). The influence of urban configuration on wayfinding propensity: A video game-based study. *Journal of Urban Design*, 12(20), 1-19. <https://doi.org/10.1057/s41289-025-00290-7>
3. Aelbrecht, P., Arefi, M., & Foroughmand Araabi, H. (2025). New emerging urban design tools. *Journal of Urban Design*, 30(5), 1–12. <https://doi.org/10.1057/s41289-025-00270-x>
4. Al-Sayed, K., et al. (2025). Urban identity: A bibliometric review, 1969–2024. *Journal of Cities*, 3(2), 23-31. <https://doi.org/10.1016/j.cities.2025.105437>
5. Askarizad, R., & He, J. (2024). The role of urban furniture in promoting gender equality and static social activities in public spaces. *Journal of Ain Shams Engineering*, 16(6), 103-117. <https://doi.org/10.1016/j.asej.2024.103250>
6. Bazargar, M. R. (2017). Investigating the role of urban elements in strengthening physical identity: A case study of Shiraz city. *Journal of Scientific and Research Quarterly of Urban Research and Planning*, 8(30), 83-100.
7. Ben Ghida, D. (2024). Revitalizing urban spaces: Ten key lessons from the "Viaduc des arts" adaptive reuse and placemaking. *Journal of Frontiers of Architectural Research*, 13(5), 1095–1112. <https://doi.org/10.1016/j.foar.2024.03.011>
8. Burattini, C., Bisegna, F., & De Santoli, L. (2024). Street luminance and night-time walking comfort: A new perspective for the urban lighting design. *Journal of Urban Design*, 30(1), 52–70. <https://doi.org/10.1080/13574809.2024.2351914>

9. Castilla, N., Blanca-Giménez, V., Pérez-Carramiñana, C., & Llinares, C. (2024). The influence of the public lighting environment on local residents' subjective assessment. *Journal of Applied Sciences*, 14(3), 12-34. <https://doi.org/10.3390/app14031234>
10. Celik, E., & Yildirim, O.C. (2025). Wayfinding in historical urban landscapes: Unraveling the spatial-behavioral dynamics in Eskisehir's Odunpazari. *Journal of Asian Architecture and Building Engineering*, 2(1), 20-31. <https://doi.org/10.1080/13467581.2025.2490298>
11. Dalton, R., Abbasi, S., & Han, S. (2023). On-premise signage and placemaking: Aiding lively streetscapes to maintain signage visibility. *Journal of Signage and Wayfinding*, 7(1), 91-103. <https://doi.org/10.15763/issn.2470-9670.2023.v7.i1.a136>
12. Ellery, P.J., et al. (2024). Urban regeneration and placemaking: A Digital Twin enhanced performance-based framework for Melbourne's Greenline Project. *Journal of Urban Design*, 13(8), 52-65. <https://doi.org/10.1080/07293682.2024.2342793>
13. Fazia, C., Catania, G.F.G., & Sortino, F. (2025). The urban light plan: Toward sustainable and resilient cities. *Journal of Environmental and Earth Sciences Proceedings*, 36(1), 11-21. <https://doi.org/10.3390/eesp2025036011>
14. Grabiec, A.M., Lacka, A., & Wiza, W. (2022). Material, functional, and aesthetic solutions for urban furniture in public spaces. *Journal of Sustainability*, 14(5), 162-175. <https://doi.org/10.3390/su142316211>
15. Kavorizadeh, A. (2020). *Investigating the impact of urban elements on city space identity*. National Conference on Urban Planning, Architecture, Civil Engineering and Environment.
16. Köksaldı, E., & Turkan, Z. (2023). Urban furniture in sustainable historical urban texture landscapes: Historical squares in the walled city of Nicosia. *Journal of Sustainability*, 15(9), 92-110. <https://doi.org/10.3390/su15129236>
17. Li, Y., et al. (2024). Integrated design methods for sustainable public seating in urban communities: A Shanghai case study. *Journal of Sustainability*, 16(20), 90-96. <https://doi.org/10.3390/su16209096>
18. López, M., et al. (2025). Understanding the relationship between public space social capital expressions and pedestrian-oriented design: A case study within the superblock action plan in Barcelona. *Journal of Cities*, 5(2), 36-48. <https://doi.org/10.1016/j.cities.2025.105469>
19. Marshall, N., et al. (2024). Smart street furniture: User and non-user perspectives of the ChillOUT Hub. *Journal of Land*, 13(12), 20-34. <https://doi.org/10.3390/land13122084>
20. Nainwal, R., Bharmoria, R., & Kaur, R. (2024). Determining the factors for degraded visual quality of a place causing aesthetic variation in urban built environment: A case of Shimla city, India. *Journal of Geo*, 90(17), 27-35. <https://doi.org/10.1007/s10708-025-11525-z>
21. Natapov, A., Cohen, A., & Dalyot, S. (2023). Urban planning and design with points of interest and visual perception. *Journal of Environment and Planning B: Urban Analytics and City Science*, 51(3), 1-8. <https://doi.org/10.1177/23998083231191338>
22. Ntakana, K., Mbanga, S., & Mosiea, T. (2025). Urban public space development: Themes and trends in the urban planning rhetoric. *Journal of Frontiers in Built Environment*, 11(6), 70-81. <https://doi.org/10.3389/fbuil.2025.1456638>
23. Ons, B.D., et al. (2024). The emotional design of street furniture based on Kano modeling. *Journal of Buildings*, 14(12), 38-46. <https://doi.org/10.3390/buildings14123896>
24. Rezaei, F., Abbasi, H., & Moradi, H. (2021). The role of symbols and urban elements in tourism development of Khorramabad city. *Journal of Studies of Mountainous Areas Geography*, 2(1), 111-125. <https://sid.ir/paper/414912/fa>
25. Sádaba, J., Alonso, Y., Latasa, I., & Luzarraga, A. (2024). Towards resilient and inclusive cities: A framework for sustainable street-level urban design. *Journal of Urban Science*, 8(5), 264-275. <https://doi.org/10.3390/urbansci8040264>
26. Valibeigi, M., Sharifi, A., Maroufi, S., & Danay, S. (2025). Inclusive urban gateways: Towards socially just and open urban systems. *Journal of Changing Societies & Personalities*, 9(1), 193-217. <https://doi.org/10.15826/csp.2025.9.1.324>
27. Zamparini, A., et al. (2023). Iconic buildings in the making of city identity: The role of aspirational identity artefacts. *Journal of Urban Studies*, 60(12), 2474-2495. <https://doi.org/10.1177/00420980221144157>

28. Zaninović, T. (2022). Streets as heritage—"Historical gateway-pathways" and their transformation into urban streets. *Journal of Prostor*, 30(1), 134-145. <https://hrcak.srce.hr/279767>
29. Zhang, Y., et al. (2025). Development and application of a street furniture design evaluation framework: Empirical evidence from the Yangzhou Ecological Science and Technology New Town. *Journal of Buildings*, 15(16), 29-39. <https://doi.org/10.3390/buildings15162973>
30. Zhu, D. (2025). Toward a practical methodology for smart city planning and design: Key elements, issues, and directions. *Journal of Smart Cities and Society*, 4(2), 1-12. <https://doi.org/10.1177/27723577251337005>
31. Zhu, Y., & Du, R. (2024). Evaluating the impact of urban landscape elements on the sense of security and local belonging — Case study: Tongdejie, China. *Journal of Frontiers in Environmental Science*, 12(6), 134-145. <https://doi.org/10.3389/fenvs.2024.1340394>

